

MANTELZORG, hulp en advies van uw EPN-notaris



Perspectief van de mantelzorger



Vereniging van Estate Planners in het Notariaat

Inhoud

1. Wat is mantelzorg	3
2. Levenstestament/regelingen bij uw EPN-notaris.....	3
3. Financiële regelingen.....	6
4. Mantelzorg en wonen/de mantelzorgwoning	8
5. Samenwerken met de zorghulpverlener bij mantelzorg en ondersteuning ..	8
6. De relatie met de (andere) familieleden (familiezorgovereenkomst)	9
7. Handige websites/brochures/begrippen/afkortingen.....	10



Vereniging van Estate Planners in het Notariaat

Perspectief van de mantelzorger

*Deze informatie is voor **mantelzorgers**.*

Bent u mantelzorgvrager? Draai deze brochure dan om en lees de andere kant.

Deze brochure geeft algemene informatie om u op weg te helpen. Mantelzorg kan op verschillende manieren gegeven worden, bijvoorbeeld tussen ouders en kinderen of tussen partners onderling. Het is afhankelijk van uw eigen situatie wat voor u van belang is.

1. Wat is mantelzorg?

Als mantelzorger geeft u zorg die intensief is. Dat doet u langdurig en met regelmaat. Deze zorg geeft u aan iemand die hulp nodig heeft. Het is zorg die ook door een zorgprofessional verleend zou kunnen worden. Als mantelzorger kiest u ervoor, vaak in overleg met de zorgvrager, om zelf zorg te verlenen vanwege uw persoonlijke band. Het gaat dan om iemand die u na staat, een familielid of iemand uit uw sociale netwerk.

Mantelzorg is zorg die de gebruikelijke hulp, zoals het doen van een boodschap, overstijgt. Mantelzorg uit winst oogmerk komt niet veel voor; er is zonder nadere afspraken ook géén sprake van een juridische verplichting. Er zijn in Nederland veel mantelzorgers en er komen dagelijks mantelzorgers bij. Het kan zijn dat u mantelzorg als een verplichting ervaart. In hoofdstuk 5 bespreken we hoe u een goede balans kunt vinden tussen uw privéleven en de mantelzorg.

Wilsbekwaam

U kunt mantelzorg verlenen aan iedereen, zowel aan mensen die wilsbekwaam als zij

die wilsbekwaam zijn. Iemand is wilsbekwaam wanneer diegene zelfstandig een beslissing kan nemen en de gevolgen van die beslissing overziet. Iemand is wilsbekwaam wanneer diegene niet meer zelfstandig kan beslissen of de gevolgen kan overzien. Dat is bijvoorbeeld het geval bij dementie of wanneer iemand in coma is.

Het is belangrijk om tijdig een gespecialiseerde notaris in de arm te nemen om ervoor te zorgen dat de zaken voor de komende jaren goed worden afgesproken en vastgelegd. Een notaris kan namelijk alleen akten opstellen wanneer de mantelzorgvrager wilsbekwaam is. Dit betekent dat de mantelzorgvrager begrijpt wat de notaris vastlegt in de akten en dat de mantelzorgvrager de gevolgen daarvan overziet.

Uw EPN-notaris is dé specialist als het gaat over levenstestamenten, testamenten, familie zorgovereenkomsten en de mantelzorgwoning.

2. Levenstestament/regelingen bij uw EPN-notaris

Als mantelzorger besteedt u waarschijnlijk veel aandacht aan het regelen van de juiste zorg en de financiering daarvan. Het is ook belangrijk om de juridische zaken goed te regelen. Daarover leest u meer in dit hoofdstuk. Uw EPN-notaris kan alles helder en duidelijk uitleggen en goed voor u op papier zetten.

Levenstestament

Het etiket mantelzorger geeft u niet de juridische bevoegdheid om alle zaken te regelen voor de mantelzorgvrager. Daar moet een geldige juridische basis voor zijn. Die basis is het levenstestament. In een levenstestament treft de mantelzorgvrager regelingen voor tijdens zijn leven. Zonder deze basis mag u als mantelzorger geen besluiten nemen voor de mantelzorgvrager en kunt u niet alles zelf regelen.

Het levenstestament is een document dat wordt opgesteld en vastgelegd bij de notaris. Hierin kan de mantelzorgvrager instructies en wensen vast laten leggen. Het levenstestament heeft als basis een notariële algemene volmacht. Hierdoor krijgt de vertrouwenspersoon of mantelzorger meer officiële bevoegdheden dan in een zelf gemaakt document, zonder de notaris.

Een notarieel levenstestament heeft bovendien dwingende bewijskracht. Dit betekent dat de notaris heeft beoordeeld dat de opsteller wilsbekwaam is en niet is beïnvloed of onder druk is gezet bij het opstellen van het document. Ook banken willen een notarieel levenstestament zien.

Ontstaat tijdens het leven van de mantelzorgvrager een situatie waarin de mantelzorgvrager (tijdelijk) niet meer zelf zijn of haar eigen belangen kan behartigen? Dan is in het levenstestament duidelijk vastgelegd wie wél mag optreden en wat de wensen van de mantelzorgvrager zijn. Dit geeft u als mantelzorger extra bescherming omdat uw bevoegdheid daardoor goed is geregeld.

In het levenstestament kan geregeld worden wie het huis mag (mogen) verkopen als de

mantelzorgvrager er zelf niet meer kan blijven wonen. En ook of de (eventuele) kinderen dan alvast een bedrag aan zichzelf mogen schenken van de verkoopopbrengst. Als er een levenstestament is, is voor dit soort zaken geen toestemming van de rechter nodig.

Levenstestament is géén testament

Het levenstestament en het testament zijn twee verschillende documenten. Het levenstestament werkt namelijk tijdens leven en het testament werkt na overlijden. Het levenstestament van de ene ouder (de langstlevende) kan van belang zijn bij een echtpaar met kinderen waarbij de eerste ouder al is overleden. In het testament van de eerst overleden ouder kan zijn vastgelegd dat de erfden van de kinderen - uit de nalatenschap van de als eerste overleden ouder - door de kinderen opgeëist kunnen worden bij permanente opname van de langstlevende ouder in een zorginstelling. In het levenstestament kan worden opgenomen dat de kinderen de bedragen van deze erfden dan aan zichzelf mogen uitkeren. Dan bestaat daarover duidelijkheid.

Bewind/mentorschap/curatele

Is de mantelzorgvrager wilsonbekwaam en is nog geen levenstestament opgemaakt? Dan kan de mantelzorgvrager geen levenstestament meer laten opmaken. U krijgt dan als mantelzorger te maken met wettelijke beschermingsmaatregelen. Via de rechter moet u bewind en mentorschap of curatele aanvragen. Wanneer u optreedt als bewindvoerder en/of mentor, moet u zich aan strikte regels houden. Ook controleert een rechter u jaarlijks en moet u voor veel zaken medewerking of toestemming van de rechter vragen. Dit kan in de praktijk als een belemmering worden ervaren.

Een voorbeeld hiervan is het doen van schenkingen. Rechters geven in de meeste gevallen geen toestemming voor schenkingen. De rechter behartigt namelijk niet de belangen van de ontvanger, maar juist van de schenker. De financiële positie van de schenker gaat achteruit door de schenkingen. Om die reden wordt vaak geen toestemming verleend door de rechter om te mogen schenken. Adviseer daarom uw mantelzorgvrager op tijd om naar de notaris te gaan voor een levenstestament.

Meer over het **levenstestament** kunt u lezen in de brochure: Het levenstestament. De regie zelf in handen houden (EPN).

Meer over **wilsbekwaamheid** is te lezen in de flyer: Het onderzoek van de notaris bij uw levenstestament (KNB).

Meer over bewind en curatele is te vinden op www.rechtspraak.nl.

Testament

In een testament worden regelingen getroffen voor ná het overlijden. Bij echtparen met kinderen zal in de testamenten van beide ouders vaak een bescherming voor de langstlevende ouder worden opgenomen. Ook moet bij de bespreking van een testament goed worden nagedacht over de kosten die de zorg op latere leeftijd met zich mee kan brengen. In een testament kan bepaald worden op welk moment de kinderen hun erfdelen kunnen ontvangen. Dat kan als de laatste ouder overlijdt, maar ook als die hertrouwt of definitief wordt opgenomen in een zorginstelling. Als het vermogen bij de langstlevende ouder is gebleven, wordt het vaak als onredelijk ervaren wanneer door de zorgkosten het vermogen van de

langstlevende afneemt, waardoor de kinderen minder overhouden.

Een goed testament kan daarnaast een besparing van erfbelasting opleveren. Net als voor het opstellen van een levenstestament is het voor het opstellen van een testament noodzakelijk dat degene die de akte wil laten opstellen wilsbekwaam is. Is sprake van wilsonbekwaamheid, dan kan ook geen testament meer worden opgesteld. Ook niet door een vertrouwenspersoon, gevolmachtigde of mantelzorger.

Als u mantelzorger bent voor uw ouder(s), kan ook sprake zijn van een mantelzorgwoning of andere (financiële) overeenkomsten met de mantelzorger. Het is belangrijk dat nagedacht is over regelingen in het testament van de mantelzorgvrager. En in gezinsituaties over regelingen waarin een goede balans wordt gevonden tussen regelingen voor het mantelzorgende kind en de eventuele andere kinderen.

Vanwege hun beroepsregels voeren notarissen gesprekken over een testament met degene die het testament wil opmaken. Familieleden mogen hierbij in principe niet aanwezig zijn.

Meer over **testamenten** kunt u lezen in de brochure: Hoe regel ik mijn nalatenschap (KNB).

Meer over **wilsbekwaamheid** is te lezen in de flyer: Het onderzoek van de notaris bij uw testament (KNB).

Familiezorgovereenkomst

In een familiezorgovereenkomst worden de verwachtingen en afspraken tussen u en de mantelzorgvrager vastgelegd. In deze

overeenkomst wordt vastgelegd welke soort zorg verleend zal worden, hoeveel tijd eraan besteed wordt en wat u als eventuele vergoeding zult ontvangen. Dit geeft duidelijkheid voor zowel de mantelzorger als de mantelzorgvrager. Zijn er (meer) kinderen, dan geeft het ook duidelijkheid voor hen.

Een familiezorgovereenkomst is maatwerk. Het is belangrijk dat u vooraf goed nadenkt hoe u deze afspraken wilt inkleden. Uw EPN-notaris kan dit traject begeleiden of de door u gewenste overeenkomst (notarieel) vastleggen.

Zorgkosten en de notaris

De zorg voor de mantelzorgvrager wordt gefinancierd vanuit (een van) de volgende wetten: de Wet langdurige zorg (Wlz), de Zorgverzekeringswet (Zvw) en de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo). Voor een aantal vormen van intensieve zorg is een eigen bijdrage verschuldigd. Bij de Wmo is dit meestal een vaste eigen bijdrage. Bij de Wlz is deze bijdrage inkomens- en vermogensafhankelijk. De notaris kan met de mantelzorgvrager een plan maken zodat deze eigen bijdrage niet hoger is dan nodig. In hoofdstuk 7 leest u meer over de gebruikte afkortingen en begrippen.

Schenken aan de kinderen

Er zijn verschillende manieren om alvast vermogen over te hevelen naar de volgende generaties(s). Hiermee voorkomt u dat de mantelzorgvrager het opgebouwde vermogen moet 'opeten' in het verzorgingshuis of dat er veel erfbelasting moet worden betaald na overlijden. Dit kan bijvoorbeeld met behulp van een schenking via de bank of een 'papieren schenking' via de notaris. Het huis op naam van de kinderen zetten, zoals vroeger

vaak werd gedaan, levert nu in de meeste gevallen geen besparing meer op. Dit wordt vrijwel niet meer gedaan.

Wilt u meer weten over schenken en de juridische en fiscale regels daarvan? Uw EPN-notaris adviseert u graag over de mogelijkheden in uw situatie.

3. Financiële regelingen

A. Algemene regelingen bij zorg

Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo)

De Wmo is bedoeld als ondersteuning om zorgvragers zo lang mogelijk thuis te laten wonen. De gemeente regelt zorg vanuit de Wmo. Het gaat dan bijvoorbeeld om huishoudelijke hulp en woningaanpassingen (zoals een traplift), maar ook om vervangende zorg. De mantelzorger kan eventueel ook een beroep op deze hulp doen via een persoonsgebonden budget (zie hierna). De gemeenten hebben hiervoor een loket. Ook kunnen onafhankelijke cliëntondersteuners helpen bij de aanvraag.

Zorgverzekeringswet (Zvw)

Vanuit de Zorgverzekeringswet vergoeden zorgverzekeraars de kosten van verpleging, verzorging en zorg vanuit huisarts, thuiszorg, ziekenhuis en apotheek. De zorgverzekering kent in Nederland een basisverzekering en aanvullende verzekeringen.

Let op: sommige aanvullende verzekeringen kennen speciale vergoedingen voor mantelzorgers (zoals een vergoeding voor respijtzorg).

Wet langdurige zorg (Wlz)

De Wlz komt in beeld als intensieve zorg thuis en/of toezicht nodig is. Er zijn verschillende factoren die bepalen of u als mantelzorger uw zorg vergoed krijgt. Dit is afhankelijk van de kosten van de zorg en of de zorg verantwoord verleend kan worden en of de administratie van deze zorg verantwoord uitgevoerd kan worden door de mantelzorger. Het zorgkantoor bepaalt dit aan de hand van de indicatiestelling van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ). Een combinatie van mantelzorg en professionele zorg is vaak mogelijk. Eerst wordt een zorg-aanbieder gekozen. Het zorgplan wordt dan vervolgens met degene die de zorg nodig heeft en u als mantelzorger opgesteld.

B. Regelingen specifiek voor mantelzorgers

Verlofregelingen voor mantelzorgers

Er bestaan verlofregelingen voor mantelzorgers die een baan hebben en graag deze baan behouden naast het geven van mantelzorg. Deze verlofregelingen zijn in de wet opgenomen. Daarnaast kennen cao's soms afwijkende regelingen. Bij langdurig zorgverlof hoeft de werkgever het salaris meestal niet door te betalen.

Let op: door de daling van inkomen kan het zijn dat u als mantelzorger mogelijk in aanmerking komt voor toeslagen, zoals zorgtoeslag en huurtoeslag.

Persoonsgebonden budget (pgb)

U kunt ervoor kiezen om als mantelzorger betaald te worden vanuit een persoonsgebonden budget. Voor zorg aan personen van 18

jaar en ouder bestaan drie soorten pgb's: een Wlz-pgb (vanuit de Wlz), een pgb-vv (vanuit de Zvw), een Wmo-pgb (vanuit de Wmo). Als iemand een pgb heeft van de gemeente of van het zorgkantoor, dan moet een zorgovereenkomst worden afgesloten met de zorgverlener of de mantelzorger. Verder is een zorgbeschrijving van belang, die gaat over de inhoud van de zorg. De zorgovereenkomst gaat vooral over contractuele afspraken en de arbeidsverhouding met de zorgverlener. Een zorgovereenkomst is altijd verplicht. Een zorgbeschrijving is soms verplicht.

Om in aanmerking te komen voor een pgb vanuit de Wlz moet een Wlz-indicatie verleend zijn. Deze wordt afgegeven door het CIZ (Centrum Indicatiestelling Zorg). In de Wlz-indicatie die het CIZ afgeeft, staat een zorgprofiel. Een zorgprofiel beschrijft de zorgbehoefte van degene aan wie u mantelzorg wilt verlenen. In het zorgplan kunt u aangeven dat u zelf deze zorg wilt verlenen als mantelzorger. U sluit dan samen een zorgovereenkomst. Hiervoor wordt een voorgeschreven zorgovereenkomst gebruikt. **Let op:** de vergoeding die per uur mag worden afgesproken kent een maximum. Dit maximum wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld. Deze regeling geldt voor mantelzorgers in de eerste en tweede graad, dus voor ouders - kinderen en kleinkinderen en broers/zussen.

Meer informatie over zorg en pgb:
www.cz-zorgkantoor.nl; www.svb.nl

Aan een persoonsgebonden budget zitten vele haken en ogen. Meer over het pgb zelf kunt u vinden op www.pgb.nl

Reiskosten en aftrekposten

Er zijn diverse regelingen om de reiskosten waar veel mantelzorgers mee te maken hebben, vergoed te kunnen krijgen. De mantelzorgvrager kan deze kosten aan u vergoeden. Sommige gemeenten hebben hier ook een regeling voor. Reiskosten zijn voor de mantelzorger aftrekbare kosten in de belastingaangifte, als degene die bezocht wordt normaal gesproken woont bij de mantelzorger (specifieke ziektekosten).

Behalve reiskosten zijn voor de mantelzorgvrager bijvoorbeeld de uitgaven voor bepaalde hulpmiddelen of extra uitgaven aftrekbaar. De regelingen kunnen per jaar veranderen.

Voor meer informatie: www.belastingdienst.nl.

4. Mantelzorg en wonen/ de mantelzorgwoning

U kunt er samen voor kiezen dat de mantelzorgvrager de zorg ontvangt in een eigen woning dichtbij u als mantelzorger. Dit kan in verschillende vormen, zoals in een mantelzorgwoning, een kangoeroewoning, door middel van het splitsen van een bestaande woning of door andere vormen van inwoning. In een mantelzorgwoning gaat de zorgvrager bij de mantelzorger wonen of andersom. Er zijn veel haken en ogen, maar ook voordelen aan het zorgen in een eigen woning.

Wilt u als mantelzorger inwonen in het huurhuis van de mantelzorgvrager? Dan is het goed te bedenken dat u door het inwonen zelf geen huurrecht krijgt. In sommige gevallen moet u dit vooraf met de verhuurder regelen.

Heeft u plannen om in welke vorm ook het samenwonen te regelen? Overleg dan in een vroeg stadium met uw EPN-notaris. Samen

kunt u ideeën uitwerken om zorg te kunnen geven die het beste past en dat vastleggen in een familiezorgovereenkomst.

5. Samenwerken met de zorghulpverlener bij mantelzorg en ondersteuning

De overheid stimuleert dat ouderen langer thuis blijven wonen. Deze ouderen krijgen vaak hulp van verschillende professionals en van u, als mantelzorger. Goede samenwerking tussen professionele zorghulpverleners en mantelzorgers verhoogt de kwaliteit van de zorg. Voor u als mantelzorger is het van belang zichtbaar te zijn bij de professionele zorghulpverleners. Er zijn allerlei stappenplannen en tips beschikbaar op internet. Voor mantelzorgers is, naast een goede samenwerking met de professionals, ook andere ondersteuning beschikbaar.

Huisarts/praktijkondersteuner/ specialist ouderenzorg

Wanneer mantelzorg nodig is, is er veelal ook een arts bij de mantelzorgvrager betrokken. De huisarts en/of praktijkondersteuner of de specialist ouderenzorg kan helpen bij de toegang tot de juiste zorg en de communicatie daarover.

Gemeente

Iedere gemeente heeft een budget om aan mantelzorgers te besteden. Voor gemeenten zijn mantelzorgers bijzonder waardevol. Hoe deze waardering door de gemeente er uit ziet, verschilt per gemeente. Daarnaast hebben veel gemeenten een steunpunt Mantelzorg waar mantelzorgers terecht kunnen voor informatie, advies, ondersteuning, ontmoeting en waardering.

Mantelzorgmakelaar

Op steeds meer plaatsen in Nederland zijn mantelzorgmakelaars actief. Een mantelzorgmakelaar kan deels de regeltaken van de mantelzorger overnemen. Er zijn zorgverzekeraars die zelf mantelzorgmakelaars in dienst hebben of dit vergoeden. In een aantal gemeenten wordt de mantelzorgmakelaar betaald door de gemeente.

Vervangende zorg (respijtzorg)

Om de mantelzorger te ontlasten, kan de zorg worden gepauzeerd of tijdelijk worden overgedragen. Dit kan op professionele basis, door de inzet van vrijwilligers of in de vorm van dagopvang, logeerszorg, aanwezigheidszorg of activiteiten overdag, zoals wandelen en fietsen. Het is belangrijk dat u als mantelzorger regelmatig ondersteund wordt, om zelf weer energie op te doen.

Casemanager dementie

Bij mantelzorg voor iemand met de diagnose dementie kan de hulp worden ingeroepen van een casemanager dementie. Deze casemanager kent de weg en weet de juiste zorg en hulp te vinden. De casemanager kan daarbij ook bemiddelen. De casemanager wordt betaald vanuit de basisverzekering. De huisarts of wijkverpleegkundige kan u in contact brengen met een casemanager. Meer informatie leest u op www.dementienetwerk.nl.

Onafhankelijke cliëntondersteuner

Een cliëntondersteuner is iemand die kan helpen om het juiste loket te vinden en te helpen met de diverse aanvragen. Dit kan zowel vanuit de Wmo (via de gemeente) als vanuit de Wlz (via het Zorgkantoor). De hulp van een cliëntondersteuner is gratis.

6. De relatie met de (andere) familieleden/ familiezorgovereenkomst

Mantelzorgers staan vaak dag en nacht klaar voor hun hulpbehoevende familielid. Dat is niet altijd makkelijk. U kunt overbelast raken. Familierelaties kunnen het extra ingewikkeld maken. Binnen een familie kunnen bijvoorbeeld spanningen optreden als één van de kinderen meer mantelzorg verleent dan de andere kinderen. Soms kan een in het levenstestament opgenomen volmacht voor meer vragen zorgen. Geld(gebrek) kan daarbij ook een rol spelen.

Na het overlijden van de mantelzorgvrager kunnen goedbedoelde regelingen in het testament ten behoeve van de mantelzorger problemen veroorzaken.

Het is belangrijk dat de mantelzorgvrager over dit soort zaken nadenkt. Ook de kinderen onderling moeten dit aspect bespreekbaar maken en een eventuele discussie niet uit de weg gaan. De mantelzorgvrager kan (zake-lijke) afspraken maken met de mantelzorger. Praat hier dan ook over met de andere kinderen. Openheid over de gang van zaken verkleint de kans op conflicten. Als iedereen weet wat te verwachten is, zal dit de onderlinge familieverhoudingen ten goede komen. Dit voorkomt ook ruzies en scheve gezichten na het overlijden van de mantelzorgvrager en bij de afwikkeling van diens nalatenschap.

De EPN-notaris kan u helpen deze gesprekken te voeren en de uitkomsten daarvan voor u vastleggen in een **familiezorgovereenkomst**. Een familie-zorgovereenkomst is een persoonlijk document waarin afspraken zijn vastgelegd tussen de familieleden of naaste betrokkenen over onder andere de mantelzorgsituatie.

7. Handige websites/brochures/ begrippen/afkortingen

Handige websites

www.mantelzorg.nl

www.humanitas.nl

www.hetcak.nl

www.pgb.nl

www.EPN-notaris.nl

www.notaris.nl

www.rechtspraak.nl

Handige brochures:

- Zorgwetten eenvoudig uitgelegd (via Mantelzorg.nl)
- De Mantelzorgwoning (via Mantelzorg.nl)
- Het Levenstestament (via uw EPN-notaris)
- Hoe regel ik mijn nalatenschap? (KNB of via uw EPN-notaris)

Gebruikte afkortingen en begrippen

Pgb: Persoonsgebonden budget. Een pgb is een bedrag waarmee u zorg kunt kopen bij een zorgverlener. Het bedrag dat u van de gemeente of het zorgkantoor krijgt is uw budget. U kunt een vertegenwoordiger aanwijzen die uw pgb beheert.

Wlz: Wet langdurige zorg. De Wet langdurige zorg (Wlz) is bedoeld voor mensen die voortdurend (intensieve) zorg nodig hebben in de nabije omgeving,

CAK: Het Centraal Administratiekantoor is de instantie die de eigen bijdrage voor Wlz-zorg voor u berekent en die ook aan u factureert.

CIZ: Centrum Indicatiestelling Zorg. Het CIZ onderzoekt wie recht heeft op zorg uit de Wlz en geeft indicaties.

Wmo: Wet maatschappelijke ondersteuning 2015. Deze wet regelt hulp en ondersteuning voor burgers, zodat zij zo lang mogelijk zelf-

standig thuis kunnen wonen en deel kunnen blijven nemen aan de maatschappij. De gemeente voert deze wet uit.

EPN: Vereniging van estate planners in het notariaat (zie ook: www.epn-notaris.nl). Een vereniging waarbij (kandidaat-)notarissen zijn aangesloten, die onder andere gespecialiseerd zijn in estate planning

EPN-notaris: Een (kandidaat-)notaris, aangesloten bij de EPN.

Estate planning: 'Estate' is het Engelse woord voor nalatenschap. Een nalatenschap bestaat uit alles wat u achterlaat na uw overlijden. Denk hierbij aan een eigen huis, spaargeld, beleggingen, een huis in het buitenland of een eigen bedrijf. Een EPN estate planner bekijkt onder andere hoe u uw nalatenschap fiscaal aantrekkelijk kunt overdragen aan uw erfgenamen. Een EPN estate planner adviseert ook over mogelijkheden om uw vermogen al tijdens uw leven aan een volgende generatie over te dragen door te schenken.

KNB: Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie (zie ook: www.knb.nl of www.notaris.nl). Alle notarissen en kandidaat-notarissen in Nederland zijn aangesloten bij deze organisatie.

Mantelzorgcompliment: Het mantelzorgcompliment is een blijk van waardering voor de mantelzorger. Iedere gemeente kan op een eigen manier vormgeven aan een mantelzorgcompliment.

Wilsbekwaamheid: U bent wilsbekwaam als u zelfstandig een beslissing kunt nemen en de gevolgen van die beslissing overziet. Of u wilsbekwaam bent, kan per situatie verschillen. Voor de notaris bent u wilsbekwaam als u begrijpt wat de notaris voor u vastlegt in de akten en u de gevolgen daarvan voor uzelf overziet.

MANTELZORG, hulp en advies van uw EPN-notaris



Perspectief van de mantelzorgvrager



Vereniging van Estate Planners in het Notariaat

Inhoud

1. Wat is mantelzorg	3
2. Levenstestament/regelingen bij uw EPN-notaris	3
3. Financiële regelingen	6
4. Mantelzorg en wonen/de mantelzorgwoning	7
5. Samenwerken met de zorghulpverlener bij mantelzorg en ondersteuning	8
6. De relatie met de (andere) familieleden (familiezorgovereenkomst)	9
7. Handige websites/brochures/begrippen/afkortingen	10



Vereniging van Estate Planners in het Notariaat

Perspectief van de mantelzorgvrager

*Deze informatie is voor **mantelzorgvragers**.*

*Bent u **mantelzorger**? Draai deze brochure dan om en lees de andere kant.*

Deze brochure geeft algemene informatie om u op weg te helpen. Mantelzorg kan op verschillende manieren gegeven worden, bijvoorbeeld tussen ouders en kinderen of tussen partners onderling. Het is afhankelijk van uw eigen situatie wat voor u van belang is.

1. Wat is mantelzorg?

Uw mantelzorger geeft zorg aan u, als mantelzorgvrager, die intensief is. Dat doet de mantelzorger langdurig en met regelmaat. De zorg ontvangt u omdat u hulp nodig heeft. Het is zorg die ook door een zorgprofessional verleend zou kunnen worden. Samen met de mantelzorger kiest u ervoor dat er zelf zorg wordt verleend, veelal vanwege uw persoonlijke band. Het gaat dan over iemand die u na staat, een familielid of iemand uit uw sociale netwerk.

Mantelzorg is zorg die de gebruikelijke hulp, zoals het doen van een boodschap overstijgt. Mantelzorg uit winstoogmerk komt niet veel voor; er is zonder nadere afspraken ook géén sprake van een juridische verplichting. Er zijn in Nederland veel mantelzorgers en er komen dagelijks mantelzorgers bij.

Wilsbekwaam

Mantelzorg kan worden verleend aan iedereen, zowel aan mensen die wilsbekwaam als zij die wilsonbekwaam zijn. Iemand is wilsbekwaam wanneer diegene zelfstandig een beslissing kan nemen en de gevolgen van die beslissing overziet. Iemand is wil-

sonbekwaam wanneer diegene niet meer zelfstandig kan beslissen of de gevolgen kan overzien. Dat is bijvoorbeeld het geval bij dementie of wanneer iemand in coma is.

Het is belangrijk om tijdig een gespecialiseerde notaris in de arm te nemen om ervoor te zorgen dat de zaken voor de komende jaren goed worden afgesproken en vastgelegd. Een notaris kan namelijk alleen akten opstellen wanneer u wilsbekwaam bent. Dit betekent dat u begrijpt wat de notaris vastlegt in de akten en dat u de gevolgen daarvan overziet.

Uw EPN-notaris is dé specialist als het gaat over levenstestamenten, testamenten, familiEZorgovereenkomsten en de mantelzorgwoning.

2. Levenstestament/regelingen bij uw EPN-notaris

De mantelzorger besteedt voor u veel aandacht aan het regelen van de juiste zorg en de financiering daarvan. Het is ook belangrijk om de juridische zaken goed te regelen. Daarover leest u meer in dit hoofdstuk. Uw EPN-notaris kan alles helder en duidelijk uitleggen en goed voor u op papier zetten.

Levenstestament

Uw mantelzorger heeft niet automatisch de **juridische** bevoegdheid om alle zaken voor u te regelen. Daar moet een geldige juridische basis voor zijn. Die basis is het levenstestament. Deze akte regelt u bij de notaris.

Zonder een levenstestament mag de mantelzorger geen besluiten voor u nemen en kan de mantelzorger niet alles zelf regelen.

Het levenstestament is een document dat wordt opgesteld en vastgelegd bij de notaris. Hierin kunt u instructies en wensen vast laten leggen. Het levenstestament heeft als basis een notariële algemene volmacht. Hierdoor krijgt de mantelzorger of vertrouwenspersoon meer officiële bevoegdheden dan in een zelf gemaakt document zonder de notaris.

Een notarieel levenstestament heeft bovendien dwingende bewijskracht. Dit betekent dat de notaris heeft beoordeeld dat de opsteller wilsbekwaam is en niet is beïnvloed of onder druk is gezet bij het opstellen van het document. Ook banken willen een notarieel levenstestament zien.

Ontstaat tijdens uw leven een situatie waarin u (tijdelijk) niet meer zelf uw belangen naar behoren kunt behartigen? Dan is in het levenstestament duidelijk vastgelegd wie wél mag optreden en wat uw wensen zijn. Dit geeft uw mantelzorger extra bescherming, omdat de bevoegdheden daardoor goed zijn vastgelegd.

In het levenstestament kunt u regelen wie uw huis mag (mogen) verkopen als u er zelf niet meer kunt blijven wonen. En ook of uw (eventuele) kinderen dan alvast, van de verkoopopbrengst, een bedrag aan zichzelf mogen schenken. Als er een levenstestament is, is voor dit soort zaken geen toestemming van de rechter nodig.

Levenstestament is géén testament

Het levenstestament en het testament zijn

twee verschillende documenten. Het levenstestament werkt namelijk tijdens leven en het testament werkt na overlijden. Het levenstestament van de ene ouder (de langstlevende) kan van belang zijn bij een echtpaar met kinderen waarbij de eerste ouder al is overleden. In het testament van de eerst overleden ouder kan zijn vastgelegd dat de erfden van de kinderen - uit de nalatenschap van de als eerste overleden ouder - door de kinderen opgeëist kunnen worden bij permanente opname van de langstlevende ouder in een zorginstelling. In het levenstestament kan worden opgenomen dat de kinderen de bedragen van deze erfden dan aan zichzelf mogen uitkeren. Dan bestaat daarover duidelijkheid.

Bewind/mentorschap/curatele

Bent u wilsbekwaam en hebt u geen levenstestament? Dan kunt u geen levenstestament meer laten opmaken. Uw mantelzorger krijgt dan te maken met wettelijke beschermingsmaatregelen. Via de rechter moet uw mantelzorger bewind en mentorschap of curatele aanvragen. Wanneer uw mantelzorger optreedt als bewindvoerder en/of mentor, moet hij of zij zich aan strikte regels houden. Uw mantelzorger wordt jaarlijks gecontroleerd en moet voor veel zaken medewerking of toestemming van de rechter vragen. Dit kan in de praktijk als een belemmering worden ervaren.

Een voorbeeld hiervan is het doen van schenkingen. Rechters geven in de meeste gevallen geen toestemming voor schenkingen. De rechter behartigt namelijk uw belangen en niet de belangen van de ontvanger. Uw financiële positie gaat achteruit door de schenkingen. Om die reden wordt vaak geen toestemming verleend door de rechter om te mogen schenken. Het is daarom belangrijk om tijdig naar de

notaris te gaan voor een levenstestament. Meer over het **levenstestament** kunt u lezen in de brochure: Het levenstestament. De regie zelf in handen houden (EPN).

Meer over **wilsbekwaamheid** is te lezen in de flyer: Het onderzoek van de notaris bij uw levenstestament (KNB).

Meer over bewind en curatele is te vinden op www.rechtspraak.nl.

Testament

In een testament kunt u regelingen treffen voor ná uw overlijden. Bij echtparen met kinderen zal een bescherming voor de langstlevende ouder worden opgenomen. Ook moet goed worden nagedacht over de kosten die de zorg op latere leeftijd met zich mee kan brengen. In het testament kunt u bepalen op welk moment de kinderen hun erfdeel kunnen ontvangen. Dat kan als de laatste ouder overlijdt, maar ook als die hertrouwt of definitief wordt opgenomen in een zorginstelling. Als het vermogen bij een van de ouders is gebleven, wordt het vaak als onredelijk ervaren wanneer door de zorgkosten het vermogen van de langstlevende afneemt, waardoor de kinderen minder overhouden.

Een goed testament kan daarnaast ook een besparing van erfbelasting opleveren. Net als voor het opstellen van een levenstestament is het voor het opstellen van een testament noodzakelijk dat degene die de akte wil laten opstellen wilsbekwaam is. Is sprake van wilsonbekwaamheid, dan kunt u ook geen testament meer laten opstellen. Dat kan ook niet door een vertrouwenspersoon, mantelzorger of gevolmachtigde.

Als iemand voor u als mantelzorger optreedt, kan ook sprake zijn van wonen in een mantelzorg- of kangoeroewoning of andere (financiële) overeenkomsten met de mantelzorger. Het is belangrijk dat u nadenkt over eventuele regelingen in uw testament specifiek voor deze mantelzorger. Vooral in gezinssituaties is een regeling waarin een goede balans wordt gevonden tussen regelingen voor het mantelzorgende kind en de eventuele andere kinderen essentieel.

Vanwege hun beroepsregels voeren notarissen gesprekken over een testament met degene die het testament wil opmaken, alleen met u dus. Familieleden mogen hierbij in principe niet aanwezig zijn.

Meer over **testamenten** kunt u lezen in de brochure: Hoe regel ik mijn nalatenschap (KNB).

Meer over **wilsbekwaamheid** is te lezen in de flyer: Het onderzoek van de notaris bij uw testament (KNB).

Familiezorgovereenkomst

In een familiezorgovereenkomst worden de verwachtingen en afspraken tussen u en uw mantelzorger vastgelegd. In deze overeenkomst wordt vastgelegd welke soort zorg verleend zal worden, hoeveel tijd eraan besteed wordt en wat uw mantelzorger als eventuele vergoeding zal ontvangen. Dit geeft duidelijkheid voor zowel de mantelzorger als de mantelzorgvrager. Zijn er (meer) kinderen, dan geeft het ook duidelijkheid voor hen.

Een familiezorgovereenkomst is maatwerk. Het is belangrijk dat u vooraf goed nadenkt hoe u deze afspraken wilt inkleden. Uw EPN-notaris kan dit traject verder begeleiden

of de door u gewenste overeenkomst notarieel vastleggen.

Zorgkosten en de notaris

Voor een aantal vormen van (intensieve zorg) is een eigen bijdrage verschuldigd. Bij de Wmo is dit een vaste bijdrage. Bij de Wlz is deze bijdrage inkomens- en vermogensafhankelijk. De notaris kan met u een plan maken zodat deze eigen bijdrage niet hoger is dan nodig.

Schenken aan de kinderen

Er zijn verschillende manieren om alvast uw vermogen over te hevelen naar de volgende generaties(s). Hiermee voorkomt u dat u het opgebouwde vermogen moet 'opeten' in het verzorgingshuis of dat er veel erfbelasting moet worden betaald na overlijden. Dit kan bijvoorbeeld met behulp van een schenking via de bank of via een 'papieren schenking' bij de notaris. Het huis op naam van de kinderen zetten, zoals vroeger vaak werd gedaan, levert nu in de meeste gevallen geen besparing meer op. Dit wordt vrijwel niet meer gedaan.

Wilt u meer weten over schenken en de juridische en fiscale regels daarvan? Uw EPN-notaris adviseert u hier graag over.

3. Financiële regelingen

A. Algemene regelingen bij zorg

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

De Wmo is bedoeld als ondersteuning om eenieder die zorg nodig heeft zo lang mogelijk thuis te laten wonen. De gemeente regelt dit. Het gaat dan bijvoorbeeld om huishoudelijke hulp en woningaanpassingen (zoals een trap-

lift), maar ook om vervangende zorg. De mantelzorger kan ook een beroep op deze hulp doen via het persoonsgebonden budget (zie hierna). De gemeenten hebben hiervoor een loket. Ook zijn er onafhankelijke cliëntondersteuners die kunnen helpen bij de aanvraag.

Zorgverzekeringswet (Zvw)

Vanuit de Zorgverzekeringswet vergoeden zorgverzekeraars de kosten van verpleging, verzorging en zorg vanuit huisarts, ziekenhuis en apotheek. De zorgverzekering kent in Nederland een basisverzekering en aanvullende verzekeringen.

Let op: sommige aanvullende verzekeringen kennen speciale vergoedingen voor mantelzorgers (zoals een vergoeding voor respijtzorg).

Wet langdurige zorg (Wlz)

De Wlz komt in beeld als intensieve zorg thuis en/of toezicht nodig is. Het zorgkantoor bepaalt dit aan de hand van de indicatiestelling van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ). Er kan gekozen worden voor een combinatie van mantelzorg en professionele zorg. Eerst wordt een zorgaanbieder gekozen. Het zorgplan wordt dan samen met u en de mantelzorger opgesteld.

B. Regelingen specifiek voor mantelzorgers

Verlofregelingen voor mantelzorgers

Er bestaan verlofregelingen voor mantelzorgers die nog een baan hebben en graag deze baan behouden naast het geven van mantelzorg. Deze verlofregelingen zijn in de wet opgenomen. Daarnaast kennen cao's soms afwijkende regelingen. Bij langdurig zorgverlof hoeft de werkgever het salaris meestal

niet door te betalen.

Let op: door de daling van het inkomen kan het zijn dat de mantelzorger mogelijk in aanmerking komt voor toeslagen, zoals zorgtoeslag of huurtoeslag.

Persoonsgebonden budget (pgb)

Uw mantelzorger kan ervoor kiezen om als mantelzorger betaald te worden vanuit een persoonsgebonden budget. Voor zorg aan personen van 18 jaar en ouder bestaan drie soorten pgb's: een Wlz-pgb (vanuit de Wlz), een pgb-vv (vanuit de Zvw), een Wmo-pgb (vanuit de Wmo). Als een persoon een pgb heeft van de gemeente of van het zorgkantoor, dan moet een zorgovereenkomst worden afgesloten met de zorgverlener of de mantelzorger. Verder is een zorgbeschrijving van belang, die gaat over de inhoud van de zorg. De zorgovereenkomst gaat vooral over contractuele afspraken en de arbeidsverhouding met de zorgverlener.

Een zorgovereenkomst is altijd verplicht. Een zorgbeschrijving is soms verplicht. Om in aanmerking te komen voor een pgb vanuit de Wlz moet een Wlz-indicatie verleend zijn. Deze wordt afgegeven door het CIZ (Centrum Indicatiestelling Zorg). In de Wlz-indicatie die het CIZ afgeeft, staat een zorgprofiel. Een zorgprofiel beschrijft de zorgbehoefte. In het zorgplan kan worden aangegeven dat de mantelzorger zorg aan u verleent. U sluit dan samen een zorgovereenkomst. Hiervoor wordt een voorgeschreven zorgovereenkomst gebruikt.

Let op: de vergoeding die per uur mag worden afgesproken kent een maximum. Dit maximum wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld.

Deze regeling geldt voor mantelzorgers in de eerste en tweede graad, dus voor ouders - kinderen en kleinkinderen en broers/zussen.

Meer informatie over zorg en pgb:

www.cz-zorgkantoor.nl; www.svb.nl

Aan een persoonsgebonden budget zitten vele haken en ogen. Meer over het pgb zelf kunt u vinden op www.pgb.nl

Reiskosten en aftrekposten

Er zijn diverse regelingen om de reiskosten waar veel mantelzorgers mee te maken hebben, vergoed te kunnen krijgen. U kunt deze kosten aan de mantelzorger vergoeden. Sommige gemeenten hebben hier ook een regeling voor. Reiskosten zijn voor de mantelzorger aftrekbare kosten in de belastingaangifte, als degene die bezocht wordt normaal gesproken woont bij de mantelzorger (specifieke ziektekosten).

Voor u als mantelzorgvrager zijn bijvoorbeeld de uitgaven voor bepaalde hulpmiddelen of extra uitgaven aftrekbaar. De regelingen kunnen per jaar veranderen.

Voor meer informatie: www.belastingdienst.nl.

4. Mantelzorg en wonen/de mantelzorgwoning

U kunt er samen voor kiezen dat u de zorg ontvangt in een eigen woning dichtbij uw mantelzorger. Dit kan in verschillende vormen, zoals in een mantelzorgwoning, een kangoeroewoning, door middel van het splitsen van een bestaande woning of door andere vormen van inwoning. In een mantelzorgwoning gaat u bij de mantelzorger wonen of andersom. Er zijn veel haken en ogen, maar ook voordelen aan het zorgen in een eigen woning.

Wil uw mantelzorger bij u inwonen in uw huurhuis? Dan is het goed te bedenken dat de mantelzorger door het inwonen zelf geen huurrechten krijgt. In sommige gevallen moet u dit vooraf met de verhuurder regelen.

Heeft u plannen om in welke vorm ook het samenwonen te regelen? Overleg dan in een vroeg stadium met uw EPN-notaris. Samen kunt u ideeën uitwerken om die zorg te kunnen ontvangen die het beste past en dat vastleggen in een familiezorgovereenkomst.

5. Samenwerken met de zorghulpverlener bij mantelzorg en ondersteuning

De overheid stimuleert dat ouderen langer thuis blijven wonen. Deze ouderen krijgen vaak hulp van verschillende professionals en van hun mantelzorgers. Goede samenwerking tussen professionele zorghulpverleners en mantelzorgers verhoogt de kwaliteit van de zorg. Het is voor de mantelzorger van belang zichtbaar te zijn bij de professionele zorghulpverleners. Er zijn allerlei stappenplannen en tips beschikbaar op internet. Voor de mantelzorger is, naast een goede samenwerking met de professionals, ook andere ondersteuning beschikbaar.

Huisarts/praktijkondersteuner/speci- alist ouderenzorg

Wanneer mantelzorg nodig is, is er veelal ook een arts bij betrokken. De huisarts en/of praktijkondersteuner of de specialist ouderenzorg kan u helpen bij de toegang tot de juiste zorg en de communicatie daarover.

Gemeente

Iedere gemeente heeft een budget om aan mantelzorgers te besteden. Voor gemeenten zijn mantelzorgers bijzonder waardevol. Hoe deze waardering door de gemeente er uitziet, verschilt per gemeente. Daarnaast hebben veel gemeenten een steunpunt Mantelzorg waar mantelzorgers terecht kunnen voor informatie, advies, ondersteuning, ontmoeting en waardering.

Mantelzorgmakelaar

Op steeds meer plaatsen in Nederland zijn mantelzorgmakelaars actief. Een mantelzorgmakelaar kan deels de regeltaken van de mantelzorger overnemen. Er zijn zorgverzekeraars die zelf mantelzorgmakelaars in dienst hebben of dit vergoeden. In een aantal gemeenten wordt de mantelzorgmakelaar betaald door de gemeente.

Vervangende zorg (respijtzorg)

Om de mantelzorger te ontlasten, kan de zorg worden gepauzeerd of tijdelijk worden overgedragen. Dit kan op professionele basis, door de inzet van vrijwilligers of in de vorm van dagopvang, logeerszorg, aanwezigheidszorg of activiteiten overdag, zoals wandelen en fietsen. Het is belangrijk dat uw mantelzorger regelmatig ondersteund wordt, om zelf weer energie op te doen.

Casemanager dementie

Bij mantelzorg voor iemand met de diagnose dementie kan de hulp worden ingeroepen van een casemanager dementie. Deze casemanager kent de weg en weet de juiste zorg en hulp te vinden. De casemanager kan daarbij ook bemiddelen. De casemanager wordt betaald vanuit de basisverzekering.

De huisarts of wijkverpleegkundige kan u en uw mantelzorger in contact brengen met een casemanager.

Meer informatie leest u op www.dementienetwerk.nl.

Onafhankelijke cliëntondersteuner

Een cliëntondersteuner is iemand die uw mantelzorger kan helpen om het juiste loket te vinden en te helpen met de diverse aanvragen. Dit kan zowel vanuit de Wmo (via de gemeente) als vanuit de Wlz (via het Zorgkantoor). De hulp van een cliëntondersteuner is gratis.

6. De relatie met de (andere) familieleden/familiezorgovereenkomst

Mantelzorgers staan vaak dag en nacht klaar voor hun hulpbehoevende familielid. Dat is niet altijd makkelijk. Zij kunnen overbelast raken. Familierelaties kunnen het extra ingewikkeld maken. Binnen een familie kunnen bijvoorbeeld spanningen optreden als één van de kinderen meer mantelzorg verleent dan de andere kinderen. Soms kan een in het levenstestament opgenomen volmacht voor meer vragen zorgen. Geld(gebrek) kan daarbij ook een rol spelen. Dit wordt vaak lastiger naarmate u meer hulp nodig heeft.

Na uw overlijden kunnen goedbedoelde regelingen in het testament ten behoeve van de mantelzorger problemen veroorzaken. Het is belangrijk dat u goed over dit soort zaken nadenkt. Ook de kinderen onderling moeten dit aspect bespreekbaar maken en een eventuele discussie niet uit de weg gaan. U kunt (zakelijke) afspraken maken met de

mantelzorger. Praat hier dan ook over met de andere kinderen. Openheid over de gang van zaken verkleint de kans op conflicten. Als iedereen weet wat te verwachten is, zal dit de onderlinge familieverhoudingen ten goede komen. Dit voorkomt ook ruzies en scheve gezichten na uw overlijden en bij de afwikkeling van de nalatenschap.

Uw EPN-notaris kan u helpen deze gesprekken te voeren en het voor u vastleggen in een **familiezorgovereenkomst**. Een familiezorgovereenkomst is een persoonlijk document waarin afspraken zijn vastgelegd tussen de familieleden of naaste betrokkenen over onder andere de mantelzorgsituatie.

7. Handige websites/brochures/ begrippen/afkortingen

Handige websites

www.mantelzorg.nl

www.humanitas.nl

www.hetcak.nl

www.pgb.nl

www.EPN-notaris.nl

www.notaris.nl

www.rechtspraak.nl

Handige brochures:

- Zorgwetten eenvoudig uitgelegd (via Mantelzorg.nl)
- De Mantelzorgwoning (via Mantelzorg.nl)
- Het Levenstestament (via uw EPN-notaris)
- Hoe regel ik mijn nalatenschap? (KNB of via uw EPN-notaris)

Gebruikte afkortingen en begrippen

Pgb: Persoonsgebonden budget. Een pgb is een bedrag waarmee u zorg kunt kopen bij een zorgverlener. Het bedrag dat u van de gemeente of het zorgkantoor krijgt is uw budget. U kunt een vertegenwoordiger aanwijzen die uw pgb beheert.

Wlz: Wet langdurige zorg. De Wet langdurige zorg (Wlz) is bedoeld voor mensen die voortdurend (intensieve) zorg nodig hebben in de nabije omgeving,

CAK: Het Centraal Administratiekantoor is de instantie die de eigen bijdrage voor Wlz-zorg voor u berekent en die ook aan u factureert.

CIZ: Centrum Indicatiestelling Zorg. Het CIZ onderzoekt wie recht heeft op zorg uit de Wlz en geeft indicaties.

Wmo: Wet maatschappelijke ondersteuning 2015. Deze wet regelt hulp en ondersteuning voor burgers, zodat zij zo lang mogelijk zelf-

standig thuis kunnen wonen en deel kunnen blijven nemen aan de maatschappij. De gemeente voert deze wet uit.

EPN: Vereniging van estate planners in het notariaat (zie ook: www.epn-notaris.nl). Een vereniging waarbij (kandidaat-)notarissen zijn aangesloten, die onder andere gespecialiseerd zijn in estate planning

EPN-notaris: Een (kandidaat-)notaris, aangesloten bij de EPN.

Estate planning: 'Estate' is het Engelse woord voor nalatenschap. Een nalatenschap bestaat uit alles wat u achterlaat na uw overlijden. Denk hierbij aan een eigen huis, spaargeld, beleggingen, een huis in het buitenland of een eigen bedrijf. Een EPN estate planner bekijkt onder andere hoe u uw nalatenschap fiscaal aantrekkelijk kunt overdragen aan uw erfgenamen. Een EPN estate planner adviseert ook over mogelijkheden om uw vermogen al tijdens uw leven aan een volgende generatie over te dragen door te schenken.

KNB: Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie (zie ook: www.knb.nl of www.notaris.nl). Alle notarissen en kandidaat-notarissen in Nederland zijn aangesloten bij deze organisatie.

Mantelzorgcompliment: Het mantelzorgcompliment is een blijk van waardering voor de mantelzorger. Iedere gemeente kan op een eigen manier vormgeven aan een mantelzorgcompliment.

Wilsbekwaamheid: U bent wilsbekwaam als u zelfstandig een beslissing kunt nemen en de gevolgen van die beslissing overziet. Of u wilsbekwaam bent, kan per situatie verschillen. Voor de notaris bent u wilsbekwaam als u begrijpt wat de notaris voor u vastlegt in de akten en u de gevolgen daarvan voor uzelf overziet.